

Alive Architecture, Taktyk, et al., Parckfarm, Brussels, Belgium, 2014
 The social poetry of an extraordinary site. Parckfarm adopted this place in the inner city of Brussels on the occasion of Parckdesign 2014, a biannual festival. Today, the undulation of the long and linear terrain of the former track bed forms a natural amphitheatre. A green fold within the neighbourhood, with a magnificent view over the skyline of the area around Brussels North Station and the new real estate project on the Tour & Taxis site. Here, alternative forms of use of public space are being explored. See also p. 24.

Alive Architecture, Taktyk, e.a., Parckfarm, Brussel, België, 2014
 De sociale poëzie van een buitengewone plek. Parckfarm adopteert deze plek in de Brusselse binnenstad naar aanleiding van Parckdesign 2014, een tweeaarlijks festival. Vandaag vormt de glooiing van het langwerpige terrein van de voormalige spoorbedding een natuurlijk amfitheater. Een groene plooi in de wijk met een zicht op de skyline van de Noordwijk en de nieuwe vastgoedontwikkeling van Tour & Taxis. Hier worden de mogelijkheden verkend van een andersoortige publieke ruimte. Zie ook p. 24.

Social Poetics

The Architecture of Use and Appropriation

Els Vervloesem, Michiel Dehaene, Marleen Goethals, Hüsnü Yegenoglu

In *Building in Time*, Marvin Trachtenberg describes the many ways in which the design, the construction and the afterlife of historical monuments were completely intertwined. Important buildings such as cathedrals could only be completed through the work of many generations. The building masters were passers-by in a creative process: their efforts were inevitably part of the continuity of the course of history. Building did not take place on the basis of a definitive plan, but by continuously amending an edifice under construction, making sense of the changes in the lifeworld to which a building belonged. Trachtenberg describes the emancipation of architecture from the Renaissance onwards as a conceptual, artistic endeavour that gradually created an ever-growing distance between the actual work of construction and the changing environment of the building. He illustrates this new design ethos with a reference to the work of Leon Battista Alberti, who states in a well-known section of *De Re Aedificatoria* that a design is finished when anything that is added or removed produces a lesser result. This statement reduces design to a conceptual work on paper that precedes the building process. Everything that follows constitutes a possible threat to the highpoint that had been reached in the design process. The incompetence of the builders, as well as the lack of understanding of the users.

The intellectual rift between thinking and acting, between the drawing and the life of the building, created a distance between what makes sense to the architect and what makes sense to the proverbial other. This divide gave the architect a dubious reputation. Admired as a genius, but also dismissed as otherworldly, impractical and ill-adjusted. The architect is faced with an impossible task: to make buildings ready for an unpredictable life, always out of reach. Jeremy Till describes in *Architecture Depends* how difficult it is for the majority of architects to cope with what escapes their control, while architecture is typically defined by contingency and the uncertainty created by external factors – people, circumstances, events. Fighting this state of dependency and aiming for autonomy and false perfection only leads to the further marginalisation of architects in society. Instead, Till suggests embracing it and seeing it as a chance for architecture to actively relate to this ever-contingent reality.

The tension between the intentions of the designer and their effects in practice, between the ways in which a building is conceived and subsequently used, is a recurring theme within the discourse on architecture that developed in the second half of the twentieth century as a critique of the modern tradition. We are thinking of three strands of this critique in particular, each with a different take on the notion of use: the critique of the hegemony of design (and the designer), with as the alternative design practices that places the user in the centre (Jacobs, Gehl); the critique of vulgar interpretations of functionalism, supporting an open interpretation of the relationship between form and use (Rossi); and the critique of the commodification of architecture (and the city), placing the focus on the accumulated use value rather than the exchange value (Lefebvre). In these three positions use is rendered in very different terms, but all three point to the relative autonomy of an aspect of use: the autonomy of the user, the autonomy of the city as an inclinable

Sociale poëtica

De architectuur van gebruik en toe-eigening

In *Building in Time* beschrijft Marvin Trachtenberg hoe bij de totstandkoming van wat nu monumenten zijn, het ontwerpproces, de bouw en het leven van het gebouw volledig in elkaar verstrengeld waren. De realisatie van belangrijke bouwwerken zoals kathedralen nam vele generaties in beslag. Bouwmeesters waren slechts passanten in een lopend scheppingsproces: hun creativiteit moest zich noodgedwongen onderwerpen aan de werking van historische continuïteit. Het bouwen gebeurde niet op basis van een definitief plan, maar was een voortdurende amendering van een gebouw in ontwikkeling, telkens inspelend op de veranderende leefwereld waarvan het gebouw deel uitmaakte. Trachtenberg beschrijft hoe architectuur vanaf de Renaissance emancipeerde tot een conceptuele artistieke arbeid die steeds verder af kwam te staan van het bouwen en de leefwerelden van het gebouw. Hij illustreert dit nieuwe ontwerpethos door te verwijzen naar Leon Battista Alberti, die in een bekende passage in *De Re Aedificatoria* stelt dat een ontwerp af is, op het moment dat het resultaat slechter wordt als er iets wordt toegevoegd of weggehaald. Deze stelling reduceert het ontwerp tot een conceptuele arbeid op papier die aan het bouwen vooraf gaat. Alles wat nog volgt, vormt een mogelijke bedreiging voor het hoogtepunt dat in het ontwerpproces werd bereikt. De onkunde van de bouwers, maar ook het onbegrip van de gebruikers.

De intellectuele breuk tussen denken en doen, tussen de tekening en het leven van het gebouw, heeft een afstand gecreëerd tussen de betekeniswereld van de architect en die van de spreekwoordelijke ander. Deze scheiding heeft architecten met een dubieuze reputatie opgezadeld. Bewonderd als genie zijn ze tegelijk wereldvreemd, onpraktisch en onaangepast. De architect staat voor een onmogelijke opdracht: een gebouw voorbereiden op een leven dat onvoorspelbaar is en waarop geen greep valt te krijgen. Jeremy Till beschreef al in *Architecture Depends* hoe moeizaam het merendeel van de architecten omgaat met wat buiten zijn controle valt, terwijl architectuur juist bij uitstek wordt gedefinieerd door contingentie en de onzekerheid van externe factoren zoals mensen, omstandigheden en gebeurtenissen. In plaats van te vechten tegen deze afhankelijkheid en te streven naar autonomie en valse perfectie – waarbij architecten hun eigen positie in de samenleving marginaliseren – stelt Till voor om haar vooral te omarmen en te beschouwen als een kans voor de architectuur om zich opnieuw actief tot deze contingente werkelijkheid te verhouden.

De spanning tussen de intenties van de ontwerper en de uitwerking in de praktijk, tussen de manier waarop een gebouw wordt bedacht en nadien in gebruik genomen, is een terugkerend thema binnen het architectuurdiscours dat zich in de tweede helft van de twintigste eeuw ontwikkelde als kritiek op de moderne architectuurtraditie. We denken in het bijzonder aan drie kritische vertogen die telkens voor een andere invulling van de notie 'gebruik' staan: de kritiek op de hegemonie van ontwerp (en ontwerper), met als alternatief ontwerp praktijken die de gebruiker centraal stellen (Jacobs, Gehl); de kritiek op een vulgair functionalisme, die pleit voor een open interpretatie van de relatie tussen vorm en gebruik (Rossi); en de kritiek op architectuur (en stad) als *commodity*, die zich door de geaccumuleerde gebruikswaarde en niet de ruilwaarde laat leiden (Lefebvre). Gebruik krijgt in deze drie vertogen

collective good, the autonomy of (architectural) form with respect to use, that is, the possibility to put a form to different use and the openness of form to perpetual re-appropriation. By emphasising use these three positions, each in their own way, distance themselves from a one-sided functionalistic approach.

These historical positions offer the intellectual comfort of clarity. As radical points of departure they structure the debate on use and appropriation. They do have the tendency, however, to turn into caricatures of a potentially critical practice. There is the risk of the populist glorification of the user as the sole source of legitimacy, detached from any historical, cultural, social or political frame of reference. There is the absolute fascination for an architectural form that presents radical design choices as political choices and speaks about possibilities of use on paper as if they are real. There is the glorification of the informal city, as a self-organized reality, looking at form mainly as a source of alienation, restraint and repression.

This issue of *OASE* brings a variety of practices that look at the contradictions inherent to this subject, not as a nuisance, but as the core of a sociopoetic process from which architectural meaning may be derived. Together they do not add up to a singular position, but define a common quest for an architecture of use and appropriation, capable of articulating these inherent contradictions, giving them form, making them manageable. The architecture of use and appropriation brings together the 'architecture for architecture's sake' with the wayward user and the historical incongruence of the city. The fascination for form and aesthetics, the care for everyday use patterns, the appreciation for the poetic beauty of all the unintended, accidental corners of the city are not necessarily in contradiction.

The meaning architecture may derive from use and appropriation is the central focus of the call for contributions at the basis of this issue of *OASE*. We asked authors to retrace this quest for meaning in concrete practices. We received more than 60 reactions and selected 15 contributions. Despite the high degree of heterogeneity, all texts in one way or another give content to the rather fluid notion of the architecture of use and appropriation. Reading across the various contributions we see about five different ways in which use and appropriation are mobilized as a sources of architectural meaning.

Many of the practices addressed in this volume find meaning in some form of collective making. The designer as the evident hero of the design and building process recedes to the background and makes room for an intensive exchange between a broader constellation of actors, civic as well as market, public and other institutional players. The distance between designers and other 'space producers' is reduced. The traditional boundaries of the architectural profession are opened up. Various authors discuss in detail the varieties of meaning and relations that emerge through the process of (sometimes literally) building together. This partly happens by finding points of connection in a project within the capabilities of (future) users. Furnishing, decoration, the permanent adaptation of the building are no longer a threat but are part and parcel of the building process. It also involves, however, the mounting of processes in which collective ambitions are formulated, well before an actual design is produced. This alternative position does not imply that the spatial expertise of the architect is no longer valued. It requires architects to leave their comfort zone and to act in an open way during the various stages of the building process, in the same way that users are asked to take on an active role and enter into a dialogue with the designer.

een andere invulling, maar telkens wordt op de relatieve autonomie van een dimensie van gebruik gewezen: de autonomie van de gebruiker, de autonomie van de stad als onvervreemdbaar collectief goed, de autonomie van de (architecturale) vorm ten aanzien van gebruik – lees de mogelijkheid om een vorm steeds anders te gebruiken en zich opnieuw eigen te maken. Door gebruik centraal te stellen, nemen deze drie posities elk op hun eigen manier afstand van een eenzijdig functionalistische benadering.

Deze drie historische posities bieden het intellectuele comfort van de duidelijkheid. Als radicale uitgangspunten structureren ze het debat over gebruik en toe-eigening. Helaas dreigen ze ook snel te vervellen tot karikaturen van wat een kritische praktijk had kunnen zijn. Er dreigt achtereenvolgens een bijna populistische verheerlijking van de gebruiker als enige bron van legitimiteit, los van elk historisch, cultureel, sociaal of politiek referentiekader; een absolute verheerlijking van de architecturale vorm, die radicale ontwerpkeuzes voor politieke keuzes laat doorgaan en mogelijk gebruik op papier voor waar aanneemt; en de verheerlijking van de informele stad, als een zichzelf organiserende werkelijkheid, waarbij vorm enkel voor vervreemding, inperking en repressie staat.

Dit nummer van OASE toont een veelheid aan praktijken die de contradicties eigen aan dit onderwerp niet als hinderlijk ervaren, maar als de kern zien van een socio-poëticaal proces waaraan architectuur betekenis kan ontlenen en verlenen. De optelsom levert geen eenduidig standpunt, maar schetst de zoektocht naar een architectuur van gebruik en toe-eigening die met dit spanningsveld weet om te gaan door haar te articuleren, vorm te geven en hanteerbaar te maken. De architectuur van gebruik en toe-eigening verbindt de 'architectuur om de architectuur' met de weerspanning van de gebruiker en de historische grilligheid van de stad. De fascinatie voor vorm en esthetiek, de fijngevoeligheid voor het dagelijkse ruimtegebruik en de appreciatie voor de poëtische schoonheid van alle onbedoelde en accidentele hoeken en kanten van de stad hoeven elkaar niet tegen te spreken.

Deze nadruk op de betekenis die architectuur aan gebruik en zich eigen maken ontleent, staat centraal in de oproep om aan dit nummer bij te dragen. We vroegen auteurs om in korte stukken deze zoektocht naar betekenis te traceren in een specifieke praktijk. We ontvingen meer dan 60 reacties en selecteerden daaruit 15 bijdragen. Ondanks de grote heterogeniteit, hebben de teksten met elkaar gemeen dat ze een invulling geven aan het fluïde begrip van de architectuur van gebruik en toe-eigening. Over de bijdragen heen zien we vijf verschillende manieren waarop gebruik en toe-eigening gemobiliseerd worden als bron van architecturale betekenis.

Vele geselecteerde praktijken vinden betekenis in een of andere vorm van collectief makerschap. De ontwerper als vanzelfsprekende held van het ontwerp- en bouwproces verschuift naar de achtergrond en maakt plaats voor een intensieve wisselwerking tussen een ruimere constellatie van partijen, zowel burgers, maatschappelijke instellingen, overheden als marktspelers. De afstand tussen ontwerpers en andere 'ruimtemakers' verkleint. De traditionele grenzen van de architectuurpraktijk worden doorbroken. Verschillende auteurs gaan dieper in op de diverse betekenissen en relaties die ontstaan door (soms letterlijk) samen te bouwen. Dat gebeurt onder meer door in het ontwerp aansluiting te zoeken bij de capaciteiten van (toekomstige) gebruikers. Inrichting, meubilair, de permanente verbouwing, zijn niet langer een bedreiging, maar maken integraal deel uit van het bouwproces. Maar dat geldt bijvoorbeeld ook voor het opzetten van gedeelde processen voorafgaand aan het bouwen,

A second source of meaning is found in the search for a sensible relationship with the big and urgent social questions of our time. In contrast to universalist or generalist approaches, we are looking at specific, focused and humble efforts to relate to the turbulent societal context. The evident spatial implications of big challenges, such as climate change, the limitations of our health care system, or the need to bring back the manufacturing jobs in our cities, helps to foster the belief in the capacity of design to formulate alternative answers. The meaning of architecture is enhanced by its ability to address these issues. SueAnne Ware goes as far as identifying herself as a 'design-activist'. Through landscape interventions that are generally co-created by a variety of partners, Ware hopes to contribute to the political awareness regarding themes such as the refugee crisis, poverty, substance abuse and homelessness. In other contributions the question of 'What world are we designing for?' is also leading. Kathy Velikov and Geoffry Thün, for example, seek to address questions of social in- and exclusion in their project 'Protean Prototypes'. The project 'Parckfarm' also demonstrates through spatial interventions on the ground and intensive interaction with the neighbourhood, the possibilities of an alternative form of public space that frames the needs of the multi-ethnic neighbourhood, not in abstract terms but by articulating them in concrete form.

A third reservoir of meaning is the careful interpretation and reinterpretation of the context in which design takes place. These practices aspire to have meaning for that context, which starts by creating context. This manifests itself in the development of a broad and varied range of analytic and representational techniques and methods, with the aim of rendering our everyday lifeworld more visible and more intelligible. Several designers invest in empirical research and fieldwork, participative observation and interviews. Cynthia Susilo and Bruno De Meulder show how a seemingly generic shopping mall shapes the multi-coloured lifeworld of varying groups who find an evident place of encounter there. Ariane d'Hoop shows how the importance attributed to the kitchen and to cooking together in a psychiatric ward can be traced in the seam between two different tile patterns. This heightened amount of attention paid to use and appropriation implies a strong sensitivity to the potential of space to contribute to the construction of alternative social spaces that 'make sense' in different and changing ways. Hence visual material and text are given equal weight in this issue of OASE. In many contributions patterns and rituals of use have been extensively documented. Viewing buildings and larger environments through the lens of use and appropriation opens up a world of design possibilities.

Fourth, use and appropriation derive meaning from the symbolic order of the architecture itself. This may happen directly through the appropriation of form within a semiotic landscape, but may also concern the monumentalizing of sublime uselessness. Luc Deleu makes the argument for a flexible and beautiful structure that makes room for change, because all and everyone finds purpose in it. Deleu and T.O.P. office investigate possibilities of use, but they stay away from the study of the actual use. Other authors wish to directly interfere in the lifeworld of the user, and research and test in detail which possible use and meaning may be particularly pertinent. They enter into conversations with people because meaning in the end comes in the form of a particular personal meaning. Several contributions show the importance of individual as well as collective narratives, which may reinforce or activate patterns of use, or alternatively change or alter them.

waarbij gezamenlijke ambities worden geformuleerd. Deze veranderde positie hoeft niet te betekenen dat de ruimtelijke expertise van de architect aan belang inboet. Wel vraagt dit van architecten om uit hun comfortzone te treden en zich open op te stellen in de verschillende stadia van het bouwproces, net zoals van gebruikers wordt verlangd dat ze zich actiever gedragen en de dialoog met de ontwerper aangaan.

Een tweede nadrukkelijke bron van betekenis ligt in de zoektocht naar een zinnige verhouding tot maatschappelijke urgenties. In tegenstelling tot universalistische of generalistische opvattingen, gaat het om specifieke, gerichte en bescheiden pogingen om zich te verhouden tot een turbulente sociale context. Geholpen door de ruimtelijke manifestatie van vele maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatopwarming, het zorgvraagstuk en productieve stedelijke economie, groeit het bewustzijn over het potentieel van ontwerp om alternatieve antwoorden te formuleren. De betekenis van architectuur wordt afgemeten aan het vermogen om deze kwesties op te nemen. Zo omschrijft SueAnne Ware zichzelf als 'ontwerpactivist'. Via landschappelijke interventies die vaak in samenwerking met diverse partijen tot stand komen, hoopt Ware bij te dragen aan een groter politiek bewustzijn rond relevante thema's als de vluchtelingen crisis, armoede, drugsverslaving en dakloosheid. Ook in andere bijdragen ligt de nadruk op de vraag: aan welke wereld willen we ontwerpen? Zo behandelen Kathy Velikov en Geoffry Thün in 'Protean Prototypes' het thema van sociale in- en uitsluiting. Ook het project 'Parckfarm' toont door middel van ruimtelijke interventies op het terrein en intensieve uitwisselingsprocessen met de buurt, de mogelijkheden van een andere vorm van publieke ruimte die de noden van de multi-etnische buurt niet als een abstractie behandelt, maar ze concreet vormgeeft.

Een derde betekenisreservoir is terug te vinden in het interpreteren en herinterpreteren van de context waarbinnen ontwerp plaatsvindt. Deze praktijken willen iets betekenen voor die context, wat begint bij het scheppen van context. Dit vertaalt zich in de ontwikkeling van een breed en gevarieerd palet aan analyse- en representatiemethodieken, met als doel onze dagelijkse leefwereld zichtbaar te maken en beter te begrijpen. Zo zetten verschillende ontwerpers sterk in op empirisch onderzoek in de vorm van participatie, observatie en interviews. Cynthia Susilo en Bruno De Meulder laten zien hoe een schijnbaar generieke shopping mall de geschakeerde leefwereld vormt van wisselende groepen die hier een evidente ontmoetingsplek vinden. Ariane d'Hoop beschrijft hoe het belang van de keuken en het samen koken in het psychiatrische 'zorghuis' zich laat aflezen in de naad, waar twee tegelvloeren elkaar raken. Deze verregerende aandacht voor gebruik en toe-eigening impliceert een gevoeligheid voor het potentieel van ruimte om bij te dragen aan de constructie van een andere sociale ruimte met wisselende betekenissen. Daarom is het beeldmateriaal in deze OASE vaak minstens even belangrijk als de tekst. In verschillende bijdragen zijn de gebruikspatronen en rituelen uitvoerig in beeld gebracht. Door gebouwen of een omgeving door de bril van gebruik en toe-eigening te bekijken, gaat een wereld van ontwerp mogelijkheden open.

Ten vierde ontleent gebruik en toe-eigening betekenis aan de symbolische orde van de architectuur zelf. Dat kan letterlijk gebeuren door de toe-eigening van vorm in een semiotisch landschap, maar het kan ook gaan om de monumentaliseren van ultieme onbruikbaarheid of sublieme nutteloosheid. Luc Deleu houdt een pleidooi voor een flexibele maar 'schone' structuur die ruimte biedt voor het aleatoire, waar 'Jan en alleman mee aan de slag kan'. Deleu en T.O.P. office onderzoeken

Finally, we see how use and appropriation are never static, but form over time like sediment, layer by layer. Caroline Dionne, in reference to the work of Patrick Bouchain, speaks of the expansion in space and time of what architecture is considered to be like. The projects 'Holding Pattern' and 'Parckfarm' also investigate how temporary cultural events may nevertheless produce a lasting impact on a neighbourhood. This happens not only through social exchange and interaction, but also by investing in direct actions and experiments that challenge existing conventions, settled ideas and policy arrangements. Working with time produces a nice mix of aspects of design, building, maintenance and use. The conceptual world of the designer and the lifeworld of the user may start to blend.

The selection of practices in this issue is deliberately diverse. We do not formulate a spectacularly new paradigm, but enter into an irreducible question, surround it with commentary, and produce a little theory of practice. We are witness to a rather relaxed and emancipated treatment of the subject by a new generation of designers that was raised on long-lasting, often charged discussions regarding participation, use and appropriation, but is no longer haunted by it. We are looking at a generation that has been educated by the pioneers from the participation movement, had architectural theory as part of their curriculum, neither approaches the matter in a naïve nor cynical way, but that does take the question of use and appropriation seriously and mobilizes a broad design register to incorporate aspects thereof in their personal practice. The result is a kind of architecture that does not preach participation through formal rhetoric, but lets the world in, without giving up the commitment to a personal and purified design language.

This editorial is preceded by a visual essay, composed of 13 images, that were taken from the more than 60 contributions, and that illustrate dedication to the architecture of use and appropriation in all its relaxed, formal plurality.

Translation: Michiel Dehaene

References

- Leon Battista Alberti (1404-1472), *De re aedificatoria* (Florence: Nicolaus Laurentii, 1485)
- Jan Gehl, *Life Between Buildings: Using Public Space* (New York: Van Nostrand Reinhold, 1987)
- Jane Jacobs, *The Death and Life of Great American Cities* (New York: Random House, 1961)
- Henri Lefebvre, *La production de l'espace* (Paris: Anthropos, 1974)
- Aldo Rossi, *The Architecture of the City* (Cambridge, MA/London: MIT Press, 1982)
- Jeremy Till, *Architecture Depends* (Cambridge, MA: MIT Press, 2009)
- Marvin Trachtenberg, *Building-in-Time: From Giotto to Alberti and Modern Oblivion* (New Haven, CT: Yale University Press, 2010)

gebruiksmogelijkheden, maar houden zich verre van actueel gebruik. Andere auteurs mengen zich wel in de leefwereld van de gebruiker, en onderzoeken of testen in detail welke gebruiken en betekenissen hier meer dan andere kunnen gedijen. Ze voeren gesprekken met personen, omdat betekenis enkel tot stand kan komen als persoonlijke betekenis. Verschillende bijdragen tonen het belang van de ontwikkeling van zowel individuele als collectieve verhalen die gebruikspatronen kunnen versterken en activeren, of omgekeerd bijsturen of doen kantelen.

Als laatste zien we hoe gebruik en betekenis niet statisch zijn, maar zich doorheen de tijd laag na laag afzetten in de ruimte. Architectuur houdt niet op bij de oplevering, en begint niet bij de aanstelling van een architect. Caroline Dionne heeft het naar aanleiding van het werk van Patrick Bouchain over de verbreding in tijd en ruimte van wat onder architectuur wordt verstaan. Ook de projecten 'Holding Pattern' en 'Parckfarm' tonen de speurtocht naar een methode om met tijdelijke, culturele interventies een langdurige impact uit te oefenen op de buurt. Dat gebeurt niet enkel door sociale uitwisseling en interactie, maar ook door via directe acties en een *trial and error*-werkwijze, conventies, ingesleten ideeën of beleidsopvattingen overhoop te halen. Het werken met de tijd vertaalt zich in een prettige vermenging van ontwerp-, bouw, beheer- en gebruiksaspecten. De conceptuele wereld van de ontwerper en de leefwereld van de gebruiker vloeien in elkaar over.

In dit nummer primeert de diversiteit. We formuleren geen spectaculair nieuw paradigma, maar leveren commentaar bij een onvervreemdbaar vraagstuk en de ontwikkeling van een kleine theorie uit de praktijk. We zien een veelal probleemloze omgang met dit onderwerp in het werk van een nieuwe generatie ontwerpers die met de langlopende, vaak beladen discussies over participatie, gebruik en toe-eigening is opgegroeid, maar die er zich niet door laat opjagen. Het gaat om een generatie die les kreeg van pioniers uit de participatiebeweging, waarvoor architectuurtheorie een onderdeel van het curriculum was en die naïef noch cynisch met dit onderwerp wil omgaan. Een generatie die het vraagstuk van gebruik en toe-eigening ernstig neemt en die een breed ontwerpregister mobiliseert om aspecten ervan in de eigen praktijk op te nemen. De architectuur die hieruit voortkomt, is geen architectuur die via Wstereotiepe vormelijke retoriek participatie predikt, maar die de wereld binnenhaalt zonder de gehechtheid aan een persoonlijke en uitgepuurde ontwerptaal op te geven.

Dit editoriaal wordt voorafgegaan door een beeldessay, bestaande uit een reeks van 13 beelden, die we uit de meer dan 60 inzendingen hebben gelicht, en die de arbeid aan de architectuur van gebruik en toe-eigening in al haar ongedwongen vormelijke pluraliteit illustreren.

Bibliografie
Leon Battista Alberti (1404-1472), *De Re Aedificatoria* (Florence: Nicolaus Laurentii, 1485)
Jan Gehl, *Life Between Buildings: Using Public Space* (New York: Van Nostrand Reinhold, 1987)
Jane Jacobs, *The Death and Life of Great American Cities* (New York: Random House, 1961)
Henri Lefebvre, *La production de l'espace* (Parijs: Anthropos, 1974)
Aldo Rossi, *The Architecture of the City* (Cambridge, MA/Londen: MIT Press, 1982).
Jeremy Till, *Architecture Depends* (Cambridge, MA: MIT Press, 2009)
Marvin Trachtenberg, *Building-in-Time: From Giotto to Alberti and Modern Oblivion* (New Haven, CT: Yale University Press, 2010)

Tobias Armbrorst, Daniel D'Oca,
Georgeen Theodore

Holding Pattern

How can we conceptualise community design beyond generalised notions of 'the community' and its needs and desires? How can we activate the many specific design ideas that are present in a community to generate compelling and poetic spaces, reflective of their multiple authors and their sometimes contradictory ideas and desires? These are questions we wanted to address in our 2011 installation *Holding Pattern* at MoMA PS1 in Queens, New York.

Every year, the MoMA PS1 contemporary art museum holds a competition to temporarily transform its courtyard into an environment for a celebrated summer music series. The competition programme is simple: provide seating, shade and water features for the roughly 6,000 visitors who visit the concerts every Saturday from June to September. The installation has to be designed, built and installed in four months and gets taken down in the fall, when the concert series is over. Having been selected as competition winners in 2011, we (Interboro Partners) tried to turn this set-up for a temporary architecture installation into a more enduring urban design project that would be meaningful for an audience outside the museum, and that would simultaneously reflect and showcase the various needs and ideas of people in the neighbourhood.

In spite of its many efforts to engage the local community, the institution of MoMA PS1 sometimes feels both physically and socially detached from the vibrant, diverse neighbourhood around it. For one, the museum's courtyard is surrounded by a 5-m-tall concrete wall that powerfully marks the border between inside and outside. This physical border highlights the divide between contemporary art and music on the inside – the summer concert series features the most up-to-date music and tends to attract a fairly homogeneous crowd of hipsters – and the everyday life of the neighbourhood. We wondered: if not breaking down the wall, could there be ways to undermine the institutional divide through temporary architecture? We found a possible answer to this question by taking the detour of answering a second question, one that is more or less pertinent to all temporary design projects, namely that about the project's afterlife: How can we design and build something that works well during the projected lifespan, but that could also be put to a different use afterwards?

Looking for the answer to this question, we started having conversations with many

Tobias Armbrorst, Daniel D'Oca,
Georgeen Theodore

Holding Pattern

Hoe kunnen we ontwerpen voor de gemeenschap conceptualiseren, die verder gaan dan de standaard noties over 'de gemeenschap', haar noden en verlangens? Hoe kunnen we alle ideeën binnen een gemeenschap gebruiken om aantrekkelijke en poëtische ruimten te maken; ruimten die de soms tegenstrijdige ideeën of verlangens van hun makers weerspiegelen? Deze vragen hebben we willen aankaarten in de installatie *Holding Pattern* (bewaarpatroon) die we in 2011 realiseerden in het MoMA PS1, het museum voor hedendaagse kunst in Queens, New York.

Elk jaar organiseert MoMA PS1 een prijsvraag om de open binnenplaats tijdelijk te veranderen in een ruimte waar tijdens de zomer een reeks muzikale happenings kan worden geprogrammeerd. De opgave is eenvoudig: de ontwerper zorgt voor zitplaatsen, schaduw en watervoorzieningen voor zo'n 6.000 bezoekers die elke zaterdag tussen juni en september de concerten bijwonen. De installatie moet ontworpen en gerealiseerd zijn in vier maanden tijd en wordt afgebroken tijdens de herfst, na afloop van de concertreeks. Als winnaars van de prijsvraag in 2011, probeerden wij (Interboro Partners) het gegeven van een tijdelijke architectuur om te vormen tot een meer langdurig, stedelijk project dat van betekenis zou zijn voor een publiek buiten het museum, en tegelijkertijd de verschillende noden en ideeën van de buurtbewoners zou belichten.

Ondanks vele pogingen om de lokale gemeenschap bij zijn activiteiten te betrekken, voelt MoMA PS1 een fysieke en sociale afstand tot de levendige en diverse buurt rondom het instituut. Verschillende redenen zijn hiervoor op te noemen. De buitenruimte van het museum is omsloten door een bijna 5 m hoge, betonnen muur die op een krachtige manier de grens tussen binnen en buiten benadrukt. Deze fysieke grens onderstreept tevens de scheiding tussen het alledaagse van de wijk buiten en de hedendaagse kunst en muziek binnen de omwalling – de zomerconcerten presenteren er de meest actuele muziekgenres en trekken een vrij homogeen publiek van hipsters aan. We vroegen ons dan ook af of het mogelijk was om in plaats van de muur af te breken, deze institutionele scheiding te ondermijnen door middel van tijdelijke architectuur. We vonden een mogelijk antwoord op deze vraag via een omweg, door een tweede vraag te stellen, een vraag die min of meer toepasbaar is op alle tijdelijke ontwerp opdrachten, namelijk die van het